

Н.С.Ружіленко¹, В.В. Никифоров², С.А. Константинов³
**РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТЕРІОФАУНИ ПРОЕКТОВАНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПРИРОДНОГО ПАРКУ «СЕРЕДНЬОДНІПРОВСЬКІ ПЛАВНІ»**

¹Канівський природний заповідник

²Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

³Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні»

На території проектуваного Національного природного парку «Середньодніпровські плавні» постійно проживає 24 види ссавців, відмічено неперіодичні появи кабана і шакала. Рідкісними видами на території парку є ратичні, окремі види комахоїдних та гризунів. Червонокнижні види ссавців представлені трьома видами. Локально чисельними серед них є видра і горностаї. Ступінь α -різноманітності ссавців на території парку становить один вид на два км², а показник їх раритетного різноманіття – 0,04. Більшість видів ссавців виявлено в заказнику «Білецьківські плавні», що зумовлено його флористичним різноманіттям. Домінуючі чинники формування видового складу та чисельності досліджених фауністичних комплексів ссавців мають антропогенне походження.

Ключові слова: теріофауна, α -різноманітність, Національний природний парк, Середнє Придніпров'я.

Н.С. Ружіленко¹, В.В. Никифоров², С.А. Константинов³
**РАЗНООБРАЗИЕ ТЕРИОФАУНЫ ПРОЕКТИРУЕМОГО НАЦИОНАЛЬНОГО
ПРИРОДНОГО ПАРКА «СРЕДНЕДНЕПРОВСКИЕ ПЛАВНИ»**

¹Каневский природный заповедник

²Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

³Регіональний ландшафтний парк «Кременчугські плавні»

На территории проектируемого Национального природного парка «Среднеднепровские плавни» обитает 24 вида млекопитающих, зарегистрированы отдельные появления кабана и шакала. Редкими видами на территории парка являются копытные, отдельные виды насекомоядных и грызунов. Краснокнижные млекопитающие представлены тремя видами. Локально многочисленными среди них являются видра и горностаи. Степень α -разнообразия млекопитающих достигает одного вида на два км², а показатель их раритетного разнообразия – 0,04. Большинство видов обнаружены в заказнике «Белецковские плавни», что обусловлено его флористическим разнообразием. Доминирующие факторы формирования видового состава и численности исследованных фаунистических комплексов млекопитающих имеют антропогенное происхождение.

Ключевые слова: териофауна, α -разнообразие, Национальный природный парк, Среднее Приднепровье.

N. Ruzhilenko¹, V. Nykyforov², S. Konstantinov³
**THERIOFAUNA DIVERSITY OF THE FUTURE NATIONAL PARK
«MIDDLE DNIEPER MARSHES»**

¹Kaniv natural reserve

²Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University

³Regional landscape park «Kremenchuk marshes»

Some 24 mammalian species were registered within the area of future National natural park «Middle Dnieper marshes», among them wild boar and jackal were surveyed occasionally; hoofed mammals, some species of insectivorous, and rodents are the rare species. Red Data List mammals are represented by three species. The otter and stoat are numerous species at local level. The density of mammals was about one species per 2 km², index of rarity was 0.04. Most species were founded in reserve «Biletzkovka marshes» because of its high floristic diversity. The anthropogenic influence was the dominant factors for species diversity and abundance of fauna.

Key words: theriofauna, α -diversity, National park, Middle Dnieper.

Звичайно, природним ядром національного значення екологічної мережі Середнього Придніпров'я є Канівський природний заповідник, де зосереджено і зберігається близько 80 % видового різноманіття регіону. Оскільки решта території Середнього Придніпров'я через високий ступінь освоєності позбавлена великих, подібних Канівському, природних ядер, які претендують на присвоєння категорії абсолютних резерватів, особливої уваги тут заслуговує створення національних природних парків – об'єкту природно-заповідного фонду, орієнтованого не лише на збереження біорізноманіття, але й на екологічне виховання, освіту, рекреацію та оздоровлення широких верст населення.

У перспективі, планується створення під Кременчуком національного природного парку «Середньодніпровські плавні» (Урядовий кур'єр, 2008) на базі двох регіональних ландшафтних парків (РЛП) – існуючого «Кременчуцькі плавні» (5080 га, Кременчуцький район Полтавської області) і проектного «Білецькі плавні» (2000 га, Світловодський район Кіровоградської області). Тут знаходиться унікальний природний заплавної комплекс, поліфункційна цінність якого полягає в тому, що після створення каскаду водосховищ ніде на Дніпрі не збереглося таких великих за площею природних ділянок заплави. «Кременчуцькі плавні» віднесено до категорії водно-болотних угідь України, перспективних для внесення до Рамсарського списку (Водно-болотні угіддя України, 2006).

Відповідно до класифікації, запропонованої Я.П. Дідухом і Ю.Р. Шеляг-Сосонко (2001), на території РЛП «Кременчуцькі плавні» виявлено 49 типів екосистем, що становить 24,5 % від числа екосистем, зареєстрованих для України та свідчить про високий рівень репрезентативності парку з точки зору екосистемного різноманіття. Пануюче місце в РЛП (45,5 %) належить перезволоженим екосистемам, що зумовлено наявністю великих територій заплави. Друге місце посідають екосистеми антропогенного походження, що пов'язано з великим рекреаційним навантаженням. Істотний вплив на природні екосистеми має потужна техногенна та агрогенна трансформація прилеглих екосистем. Закономірним, на наш погляд, є третє місце (31,3 %), займане екосистемами стоячих і проточних континентальних водойм, що зумовлено наявністю величезних площ акваторії парку - до 40 %, (Никифоров, 2003).

Високою на території РЛП (28,6 %) є репрезентативність трав'янистих та чагарниково-трав'янистих екосистем мезофітного типу, що формуються в умовах достатнього зволоження (четверте місце). На п'ятому місці знаходяться екосистеми, розвиток яких викликаний геоморфологічними формами (23,1 %) - абразивними, алювіальними і делювіальними процесами, а також процесами, викликаними лінійним розмивом і площинним змивом. Останнє, шосте місце за різноманітністю в РЛП належить екосистемам з домінуванням фанерофітів – лісовим, рідколісним і чагарниковим, а також трав'янистим і чагарниково-трав'янистим екосистемам ксерофітного типу, що формуються в умовах недостатнього зволоження – по 20 % екотаксонів четвертого рівня, виявлених для України, що зумовлено низькою лісистістю в регіоні (14,7 %) і наявністю другої (борової) тераси Дніпра, де формуються псамофітні ценози.

У цілому, отримані дані свідчать про високий ступінь спорідненості екосистемного різноманіття Кременчуцьких плавнів, Середнього Придніпров'я ($K_j = 0,47$) і України ($K_j = 0,25$). Таким чином, видова й екосистемна α -різноманітність проектного Національного природного парку «Середньодніпровські плавні» становить 21 і 1 відповідно, а показник раритетного α -різноманіття сягає майже двох видів/км², що свідчить з одного боку про високу репрезентативність, а з іншого – про раритетність біоти і дозволяє претендувати на створення Національного природного парку на базі існуючого РЛП.

Н.П. Гальченко (2004) встановлено, що флора вищих судинних рослин РЛП «Кременчуцькі плавні» включає 603 види, які належать до 320 родів, 98 родин, 57 порядків, 5 класів та 4 відділів. У спектрі провідних родин домінують Asteraceae, Poaceae, Fabaceae, які містять 27,6 % від загальної кількості видів. В еколого-ценотичному спектрі флори переважають мезофіти, гелеофіти, лучні та лучно-болотні види. У складі флори парку виявлено 12 субендемичних видів. Синантропний елемент флори включає 225 видів, серед них 84 адвентивні види.

На сучасному етапі інвентаризації таксономічний спектр зообіоти парку представлений 464 видами з 338 родів, що належать до 157 родин, 52 рядів із 10 класів трьох типів (*Chordata* – 265, *Arthropoda* – 177 і *Mollusca* – 22 види відповідно). Домінуючими за видовою різноманітністю на території парку є класи *Aves* (39,4 %) і *Insecta* (38,1 %). З 464 видів зообіоти, зареєстрованих в РЛП, 63 є рідкісними та зникаючими, що становить 13,6 % від загального числа видів фауни парку і 16,5 % – від числа видів тварин, занесених до Червоної книги України (Никифоров, 2000, 2009).

Виявлено місця зростання одного виду рослин із Всесвітнього Червоного списку, одного виду – з Європейської Червоного списку, п'ять із Червоної книги України і 17 регіонально рідкісних видів (охороняються на Полтавщині). При цьому α -різноманітність флорофонду парку становить 12 видів на 1 км², а їх раритетна різноманітність – 0,47. Встановлено місцеперебування 9 видів тварин із Європейського Червоного списку, 43 з Червоної книги України та 20 – регіонально рідкісних. При цьому α -різноманітність фаунофонду парку сягає 9 видів на 1 км², а показник раритетного видового різноманіття – 1,42 (Никифоров, 2000, 2009).

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Часткове обстеження тваринного світу РЛП «Кременчуцькі плавні» проведено у 1998 році (Андрієнко та ін., 1989). Переважно було вивчено територію ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецьківські плавні». На період цих досліджень на території парку зареєстровано дев'ять видів ссавців. Теріофауна півострова Кантарево рочище та більшості островів дотепер була невивченою. Саме тому, нами поставлена мета щодо детального вивчення видового складу, систематичної структури, просторового розташування, чисельності та щільності ссавців, що є важливим етапом підготовки наукового обґрунтування та створення національного природного парку.

Збір матеріалу на дослідженій території проводили шляхом експедиційних виїздів протягом 2004–2006 рр. в зимовий, ранньовесняний та осінній періоди. Детально обстежено територію заказника «Білецьківські плавні» (2857 га), півострова Кантарево Річище (170 га), о. Малий Шеламай (9,6 га), частково – о. Великий Шеламай (197 га).

У зимовий та ранньовесняний періоди обліки ссавців проводили по слідах на сніговому покриві за індивідуальними замірами відбитків лап (Ружіленко, 2002, 2003 а, б; 2007 б). Напряму руху тварин, їх кількість, розміри відбитків лап заносили до абрису маршруту. За розмірами слідів визначали вік і стать тварин. В осінній період за цією ж методикою обліки ссавців проводили на піщаних укосах островів вздовж берегової смуги після спаду води. Також повністю обстежували територію парку з метою пошуку поселень ссавців-норників. Належність поселень окремим видам визначали за формою викидів ґрунту, за розмірами вхідних отворів нір, за слідами біля нір. Зрідка тварин реєстрували візуально.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На даний час, з врахуванням літературних джерел, на території РЛП «Кременчуцькі плавні» зареєстровано 26 видів ссавців. Остаточна кількість видів ссавців парку в даний період не встановлена, адже тут ще не проводили вивчення рукокрилих і недостатньо, на нашу думку, досліджено комахоїдних та гризунів. У зимовий період нам не вдалося охопити обліками одночасно всі ділянки проживання ссавців у заказнику «Білецьківські плавні», що не дозволило визначити наявну щільність населення для куниці кам'яної та зайця-русака.

На території РЛП «Кременчуцькі плавні» найбільш чисельними серед ссавців є представники ряду гризунів (10 видів) та хижих ссавців (11 видів). Більшість видів ссавців виявлено в заказнику «Білецьківські плавні» – 21 вид (80,8 % від загальної кількості видів):

1. Білка звичайна – *Sciurus vulgaris* L. Нечисельний вид. Відмічена в заказнику «Білецьківські плавні» і на піво-ві Кантарево Річище. В заказнику «Білецьківські плавні» сліди білки реєстрували поряд з плавнями зі сторони с. Стара Білецьківка, на повороті до дамби. Постійно проживає в соснових насадженнях на боровій терасі, в осокомах перестійного віку, які лінійно зростають на межі плавнів і борової тераси. На півострові Кантарево Річище за слідами білки відмічали в насадженнях сосни з боку рибостану. На обох ділянках реєстрували молодняк та дорослих особин. На межі борової тераси зі сторони с. Стара Білецьківка в заказнику «Білецьківські плавні» щільність населення білки не перевищувала 1,0 ос./км маршруту. На півострові Кантарево Річище щільність населення білки, за даними обліків 24.02.2006 р., становила 2,4 ос./100 га.

2. Бобер – *Castor fiber* L. Чисельність виду не визначена. Вирази бобра однорічного віку зареєстровано 11.11.2004 р. на о. Малий Шеламай. Найближче до нього знаходиться о. Великий Шеламай, який не був нами повністю обстежений, і де, очевидно, існують поселення цих тварин. За свідченнями рибалок місцевої рибартілі, характерні погризи бобра у великій кількості спостерігали на о. Стрілечий-4.

3. Нориця звичайна – *Microtus arvalis* Pall. Звичайний, в окремі роки чисельний вид в заказнику «Білецьківські плавні» і на півострові Кантарево Річище. У заказнику «Білецьківські плавні» 27.10.2006 р. чисельність нориці звичайної на дамбі і на заливних луках становила 4,0 ос./100 плашко-діб. На півострові Кантарево Річище 25.10.2006 р. чисельність цього виду в розріджених осокирниках досягала 12,0 ос./100 плашко-діб, а в шелюжниках – 28,0 ос./100 плашко-діб.

4. Нориця водяна – *Arvicola amphibius* L. Чисельний вид на о. Малий Шеламай, Великий Шеламай з боку Дніпра. Звичайний вид вздовж проток в заказнику «Білецьківські плавні» і вздовж берегів Дніпродзержинського водосховища на півострові Кантарево Річище. На всіх ділянках парку реєстрували сліди дорослих і молодняку. Чисельні нори водяної нориці відмічали візуально в обривистих підвищеннях берега на о. Великий Шеламай, де місцями на 10 м обліковано 13 сховищ.

5. Ондатра – *Ondatra zibethicus* L. Чисельність виду не встановлено. Дорослу особину ондатри за слідами зареєстровано поблизу ур. Річище в заказнику «Білецьківські плавні» 6.03.2005 р., а молоду особину ондатри – поблизу Дніпродзержинського водосховища на півострові Кантареве Річище 11.11.2004 р.

6. Миша польова – *Apodemus agrarius* Pall. Чисельний вид в окремих біотопах у заказнику «Білецьківські плавні», на півострові Кантареве Річище. В заказнику «Білецьківські плавні» миша польова найвищої чисельності досягала 27.10.2006 р. на лучно-степових ділянках і на заливних луках (24,0 ос./100 плашко-діб). Дещо менше тут її обліковано в дубняку і на дамбі (8,0 ос./100 плашко-діб). На півострові Кантареве Річище 25.10.2006 р. чисельність миші польової в сосняку і на межі тополевиків-очерету становила 24,0 ос./100 плашко-діб, а в розріджених осокірниках не перевищувала 8,0 ос./100 плашко-діб.

7. Миша лісова – *Apodemus sylvaticus* (L.). Чисельний вид в окремих біотопах в заказнику «Білецьківські плавні» і на пів-ві Кантареве Річище. На дамбі заказника «Білецьківські плавні» 27.10.2006 р. цей вид обліковано в кількості 12,0 ос./100 плашко-діб. На півострові Кантареве Річище чисельність лісової миші 25.10.2006 р. досягала 12,0 ос./100 плашко-діб у шелюжниках, 20,0 ос./100 плашко-діб у сосняку, на межі тополевиків та очерету, 32,0 ос./100 плашко-діб – в розріджених осокірниках.

8. Миша-крихітка – *Micromys minutus* (Pall.). Обліками 27.10.2006 р. виявлена в заказнику «Білецьківські плавні» вздовж дамби і на заливних луках (4,0 ос./100 плашко-діб).

9. Миша курганцева – *Mus spicilegus* Reinw. Звичайний вид на сухих луках та степових ділянках у заказнику «Білецьківські плавні». Рідкісний вид на пів-ві Кантареве Річище. На території заказника «Білецьківські плавні» 25–26.05.2005 р. обліковано 31 курганчик курганцевої миші. На півострові Кантареве Річище один курганчик курганцевої миші виявлено 25.10.2006 р. на межі тополевиків та очерету.

10. Сліпак звичайний – *Spalax microphthalmus* Guld. Рідкісний вид. У заказнику «Білецьківські плавні» викиди сліпака зареєстровано на схилі борової тераси від с. Стара Білецьківка 26.10.2006 р. (один викид), на галявині поблизу дубняку у північній частині 27.10.2006 р. (два викиди), на сухих луках, степових ділянках у південній частині 25.05.2005 р. (три викиди просторово відокремлені).

11. Засць-русак – *Lepus europaeus* Pall. Чисельний вид на межі плавнів та борової тераси у південній частині заказника «Білецьківські плавні» зі сторони с. Чечелево, с. Стара Білецьківка, на вирубках півострову Кантареве Річище. На територію заказника «Білецьківські плавні» більшість особин зайця-русака заходить з борової тераси. Поодинокі сліди зайця-русака реєстрували на о. Великий Шеламай на піщаних укосах вздовж берегової смуги зі сторони фарватеру Дніпра у листопаді 2004 р., що вказує на його постійне проживання на цьому острові. В центральній частині заказника «Білецьківські плавні» 29.05.2005 р. відмічено виводок зайця-русака приблизно двомісячного віку в кількості 4-х особин. Щільність населення зайця-русака в заказнику «Білецьківські плавні» вздовж борової тераси становила в роки досліджень 0,7–1,1 ос./км маршруту, а на півострові Кантареве Річище – 1,3–2,1 ос./км маршруту (7,1–11,2 ос./100 га).

12. Бурозубка звичайна – *Sorex araneus* L. Відмічена в заказнику «Білецьківські плавні» (на дамбі) і на півострові Кантареве Річище (на межі тополевиків-очерету). За даними обліків 24–27.10.2006 р., чисельність бурозубки звичайної на цих ділянках парку не перевищувала 4,0 ос./100 плашко-діб.

13. Кріт європейський – *Talpa europaea* L. Рідкісний вид. Відмічений лише в заказнику «Білецьківські плавні». Характерні кротовини (не більше 3-х в одному місці) крота відмічено 27.10.2006 р. поблизу дороги в дубняку у північній частині території заказника.

14. Лисиця звичайна – *Vulpes vulpes* L. Звичайний вид. В зимовий період на територію заказника «Білецьківські плавні» лисиця також заходить з борової тераси. На півострів Кантареве Річище через протоку лисиця проникає з о. Стрілечий-4. У заказнику «Білецьківські плавні» 24.05.2005 р. зареєстровано проживання двох сімейних груп лисиці з виводками (три і п'ять особин молодняку) в жилomu поселенні борсука (Ружіленко, 2007 а). Зі сторони борової тераси від с. Стара Білецьківка 4.03.2005 р. в заказнику обліковано за слідами дев'ять особин лисиці, а 22–23.02.2006 р. (частково по дамбі) – 6 особин лисиці. Щільність населення лисиці в заказнику «Білецьківські плавні» досягала 4,2 ос./1000 га. На півострові Кантареве Річище в ці ж роки реєстрували заходи від двох до семи особин лисиці різного віку і статі (Ружіленко, Константинов, 2009).

15. Шакал – *Canis aureus* L. Зареєстрований одноразовий захід у заказник «Білецьківські плавні» зграї шакала. Візуальні зустрічі та сліди шакала на цій території реєстрували з 11.11.2004 р. по 6.03.2005 р. (Ружіленко, 2008 а, 2010; Ружіленко, Константинов, 2009). Вже в травні 2005 р. слідів перебування цих тварин в заказнику не відмічено. За слідами на сніговому покриві 4–6.03.2005 р. в заказнику обліковано 21 особину шакала, серед них молодняк 2–3-х сімей.

16. Єнотоподібний собака – *Nyctereutes procyonoides* Gray. Відмічений у заказнику «Білецьківські плавні», на о. Великий Шеламай, о. Зелений. В заказник «Білецьківські плавні» в більшості переходить з борової тераси, де виявлено спільні поселення цього виду з борсуком. Тимчасове поселення єнотоподібного собаки виявлено на території заказника «Білецьківські плавні» 22.02.2006 р. на межі плавнів і борової тераси з боку с. Стара Білецьківка. На о. Великий Шеламай проживає відкрито в заростях очерету. В заказнику «Білецьківські плавні» на період обліків у 2005–2006 рр. чисельність єнотоподібного собаки коливалася в межах 1–12 особин (щільність населення – 0,2–2,2 ос./км маршруту). Більшість особин єнотоподібного собаки 22.02.2006 р. (66,7 %) зайшли на територію парку з борової тераси (Ружіленко, Константинов, 2009). На о. В. Шеламай зі сторони фарватеру Дніпра 12.11.2004 р. обліковано за слідами 18 особин єнотоподібного собаки.

17. Тхір лісовий – *Mustela putorius* L. Рідкісний вид. Одну особину тхора лісового виявлено за слідами на піщаному укосі на о. Великий Шеламай 12.11.2004 р.

18. Горностай – *Mustela erminea* L. Чисельний вид у південній частині виступу на півострові Кантареве Річище з боку о. Стрілечий-4 і нечисельний вид у заказнику «Білецьківські плавні». Найкращими біотопами для горностая виявилися ділянки з заростями чагарників вздовж водоймищ та з заростями очерету неподалік. Імовірно, проживає на о. Стрілечий-4. На різних ділянках заказника «Білецьківські плавні» обліковано дві й одну особини горностая, а на виступі у північній частині півострова Кантареве Річище – 11 особин горностая. Щільність населення горностая у 2005–2006 рр. у заказнику «Білецьківські плавні» досягала 0,07 ос./100 га, а на півострові Кантареве Річище – 6,5 ос./100 га. (Ружіленко, 2008 б, 2010; Ружіленко, Константинов, 2009).

19. Ласка – *Mustela nivalis* L. В окремі роки чисельний вид на півострові Кантареве Річище і локально в заказнику «Білецьківські плавні». Динаміка чисельності ласки залежить від динаміки чисельності нориці звичайної (Ружіленко, 2010). Дуже високу чисельність ласки на території парку відмічено у 4–6.03.2005 р. У цей період на півострові Кантареве Річище щільність населення ласки становила 5,2 ос./км, а на різних ділянках заказника «Білецьківські плавні» – 1,0–4,1 ос./км маршруту (Ружіленко, Константинов, 2009).

20. Норка американська – *Mustela vison* Schr. Нечисельний вид на півострові Кантареве Річище. На о. Великий Шеламай чисельність виду не встановлено. В заказнику «Білецьківські плавні» в урочищі Засушне наявність виду потребує уточнення. На півострові Кантареве Річище за слідами у прибережній смугі поблизу Дніпродзержинського водосховища 11.11.2004 р. і 05.03.2005 р. обліковано по дві особини норки американської. На о. Великий Шеламай з боку фарватеру Дніпра також обліковано за слідами двох особин цього виду. Досить сприятлива за геоморфологічною структурою берегова смуга для поселення норки американської на о. В. Шеламай зі сторони мосту (Ружіленко, Константинов, 2009).

21. Куниця кам'яна – *Martes foina* Erxl. Звичайний вид. У заказнику «Білецьківські плавні» поселяється в осоках перестійного віку вздовж дороги від с. Стара Білецьківка та в дубняках острівного типу. Часто полює у плавнях. На півострові Кантареве Річище тварин цього виду частіше реєстрували в тополевіниках, сосняках. Щільність населення куниці кам'яної в найбільш сприятливих біотопах в заказнику «Білецьківські плавні» у 2005–2006 рр. коливалася в межах 3,3–3,5 ос./км маршруту, а на півострові Кантареве Річище в такий же період – 5,9–7,1 ос./км (Ружіленко, Константинов, 2009).

22. Куниця лісова – *Martes martes* L. Рідкісний вид. Захід чотирьох особин куниці лісової з борової тераси зареєстровано за слідами на півострові Кантареве Річище 5.03.2005 р. (Ружіленко, Константинов, 2009).

23. Борсук – *Meles meles* L. Борсук є нечисельним видом у заказнику «Білецьківські плавні», де знайдено два жилі поселення (Ружіленко, 2007). Борсук також проживає на межі борової тераси поблизу заказника «Білецьківські плавні», де 27.05.2005 р. обліковано три поселення.

24. Видра – *Lutra lutra* L. Постійно проживає в заказнику «Білецьківські плавні», на о. Великий Шеламай. Видра заходить на півострів Кантареве Річище, о. Малий Шеламай. За напрямком переходів, ми припускаємо її проживання на о. Стрілечий-4. У заказнику

«Білецьківські плавні» виявлено лише одне жиле поселення видри в ур. Річище під корінням дерева. Більшість особин видри заходить у заказник в ур. Засушне на внутрішні глибоководні широкі протоки з борової тераси та заплавної ділянок Кіровоградської області. Погіршення умов проживання видри в заказнику відбувається внаслідок замулення проток і заток, що пов'язано з роботою Дніпродзержинської ГЕС. Майже стоячі та малопроточні водойми у південній частині цієї ділянки парку щільно заросли водяним горіхом і стали непридатними для її проживання. Замулення проток і заток загалом спостерігається і на інших ділянках заказника, що знижує кормову базу та захисні умови для цього хижака. До того ж, береги вздовж водоймищ у заказнику і на півострові Кантарево Річище в більшості є пологими, біля яких наявне мілководдя, що не сприяє влаштуванню поселень для видри. Щільність населення видри в заказнику «Білецьківські плавні» у 2005–2006 рр. коливалася в межах 0,1–0,5 ос./100 га, а на о. В. Шеламай 12.11.2004 р. досягала 6,5 ос./100 га (Ружіленко, Константинов, 2009).

25. Кабан – *Sus scrofa* L. Рідкісний вид. Зрідка заходить на територію заказника «Білецьківські плавні» (Андрієнко та ін., 1998). На період наших досліджень слідів перебування кабана в заказнику не відмічено.

26. Козуля європейська – *Capreolus capreolus* L. Рідкісний вид у заказнику «Білецьківські плавні». На о. Великий Шеламай чисельність козулі не встановлено. В заказнику «Білецьківські плавні» 24–29.05.2005 р. і 25.08.2011 р. візуально відмічали одиничних особин козулі.

ВИСНОВКИ

1. На території проектного Національного природного парку «Середньодніпровські плавні» постійно проживає 24 види ссавців, відмічено неперіодичні появи кабана і шакала.
2. Рідкісними видами на території парку є ратичні, окремі види комахоїдних та гризунів; червонокнижні види ссавців представлені трьома видами, локально чисельними серед них є видра і горностай.
3. Альфа-різноманітність ссавців на території парку сягає одного виду на два км², а показник їх раритетного різноманіття – 0,04.
4. Більшість видів ссавців виявлено в заказнику «Білецьківські плавні», що зумовлено його високим флористичним різноманіттям.
5. Домінуючі чинники формування видового складу та чисельності досліджених фауністичних комплексів ссавців мають антропогенне походження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андрієнко Т.Л., Клестов М.Л., Андрієвська О.Л., Никифоров В.В., Гальченко Н.П. Кременчуцькі плавні – проектований регіональний ландшафтний парк Полтавщини // Захист довкілля від техногенного впливу. Зб. наукових праць. – Кременчук, 1998. – № 1 (2). – С. 8–16.

Водно-болотні угіддя України / За ред. Г.Б. Марушевського, І.С. Жарук. – К., 2006. – С. 241-246.

Гальченко Н.П. Флористичне та ценотичне різноманіття регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» і його соціологічне значення. – Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – К., 2004. – 18 с.

Гальченко Н.П. Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні». Рослинний світ. – Природно-заповідні території України. Рослинний світ. Вип. 5. – Київ: Фітосоціоцентр, 2006. – 176 с.

Гальченко Н.П., Андрієнко Т.Л. Флора проектного регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» // Захист довкілля від техногенного впливу. – Кременчук, 1998. – № 1 (2). – С. 26–30.

Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Класифікація екосистем – імперативів національної екомережі (ЕКОНЕТ) України // Укр. ботан. журн. – 2001. – 58, №4. – С. 393-403.

Никифоров В.В. Природоохоронний статус і таксономічний спектр исчезаючих видів біоти Середнього Придніпров'я // Екологія та ноосферологія. – 2000. – Т.9, №1-2. – С.64-66.

Никифоров В.В. Экосистемное разнообразие и сукцессионные смены в условиях Среднего Приднeпровья // Екологія та ноосферологія, 2003. – 13, №1-2. – С. 16-21.

Никифоров В.В. Ландшафтний парк «Кременчугские плавни» в структуре региональной экологической сети Среднего Приднeпровья: материалы V Междун. научно-практ. конф. [«Заповедники Крыма. Теория, практика и перспективы заповедного дела в Черноморском регионе»], (Симферополь, 22-23 окт. 2009 г.) – С. 102-106.

Про невідкладні заходи щодо розширення мережі національних природних парків. Указ Президента України // Урядовий кур'єр, 2008. – № 160. – С. 5.

- Ружіленко Н.С.** Методика обліку та вивчення структури популяції хижих ссавців за слідами (родина Mustelidae) // Вісн. Львів. ун-ту. Серія біологічна. – 2002. – Вип. 30. – С. 35–41.
- Ружіленко Н.С.** Методика обліку та вивчення структури популяції деяких видів хижих ссавців за слідами (родина Canidae) // Вісн. Львів. ун-ту. Серія біологічна – 2003 а. – Вип. 32. – С. 134–138.
- Ружіленко Н.С.** Модифікована методика обліку ссавців на певних площах // Проблеми збереження ландшафтного, ценотичного та видового різноманіття басейну Дніпра. Зб. наук. праць. До 75-річчя заповідника «Михайлівська цілина». СумДПУ ім. А.С. Макаренка. – 2003 б. – С. 153–155.
- Ружіленко Н.С.** Використання поселень хижими ссавцями в Середньому Придніпров'ї // Сучасні проблеми біології, екології та хімії. Мат-ли міжнар. конф., присвяч. 20-річчю біологічного факультету ЗНУ, 29 березня-01 квітня 2007 р. – Запоріжжя, 2007 а. – Ч. 1. – С. 196–198.
- Ружіленко Н.С.** Опыт учета белки обыкновенной (*Sciurus vulgaris* L.) методом идентификации следов // Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку. – Житомир, 2007 б. – Т. I. – С. 106–109.
- Ружіленко Н.С.** Тенденции к изменению видового состава, пространственного распределения и численности хищных млекопитающих в районе Среднего Приднепровья в XX – начале XXI ст. // Довкілля – XXI. Матер. ІУ міжнар. наук. конф., присвяч. 90-річчю НАН України. – Дніпропетровськ, 2008 а. – С. 108–109.
- Ружіленко Н.С.** Територіальний розподіл та чисельність горностая, *Mustela erminea* L. в Середньому Придніпров'ї // Знахідки тварин Червоної книги України. К., 2008 б. – С. 300–303.
- Ружіленко Н.С., Константинов С.А.** Хижі ссавці регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матер. міжнар. науково-практ. конф., присвяченої 10-річчю Рівненського прир. зап-ка. – Рівне, 2009. – С. 547–551, 554–555.
- Ружіленко Н.С.** Сучасний стан популяцій хижих ссавців Середнього Придніпров'я. – Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – К., 2010. – 26 с.

REFERENCES

- Андрієнко Т.Л., Klestov N.L., Andriyevska O.L., Nikiforov V.V., Galchenko N.P.** Kremenchugski plavni – future regional landscape park of Poltava region // Environmental protection from technological impact. Transcations of Scientific Papers. – Kremenchuk, 1998. – 1(2). – P. 8–16. [in Ukrainian]
- Wetlands of Ukraine / G.B. Marushevskiy, I.S. Zharuk (Eds.).** – Kiyv, 2006. – P. 241–246. [in Ukrainian]
- Galchenko N.P.** Floristic and cenotic diversity of regional landscape park “Kremenchugski plavni” and its sozologic value. / Synopsis of thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Candidate of Biological Science. – K., 2004. – 18 p. [in Ukrainian]
- Galchenko N.P.** Regional landscape park “Kremenchugski plavni”. Plants. – Nature reserves in Ukraine. Plants. Issue 5. – Kyiv: Phytosociocenter, 2006. – 176 p. [in Ukrainian]
- Galchenko N.P., Andrienko T.L.** Flora of future regional landscape park “Kremenchugski plavni” // Environmental protection from technological impact. Transcations of Scientific Papers. – Kremenchuk, 1998. – 1 (2). – P. 26–30. [in Ukrainian]
- Didukh Ya.P., Sheliag-Sosonko Yu.R.** Classification of ecosystems as the imperatives of national ecological network (EKONET) in Ukraine // Ukrainian Botanical Journal. – 2001. – 58. - 4. – P. 393–403. [in Ukrainian]
- Nikiforov V.V.** Nature protection status and taxa spectrum of endangered species in Lower Dnieper region // Ecology and Noospherology. – 2000. – Vol. 9. - 1-2. – P. 64–66. [in Russian]
- Nikiforov V.V.** Ecosystem diversity and successions in Middle Dnieper region // Ecology and Noospherology, 2003. – 13. - 1-2. – P. 16–21. [in Russian]
- Nikiforov N.N.** Landscape Park “Kremenchugskie plavni” in regional ecological network of Middle Dnieper region: Proc. of V Intern. Sc. Conf. “Crimean Nature Reserves. Theory, practice, and perspectives of conservation in Black Sea Region”, Simferopol, October 22–23, 2009. – P. 102–106. [in Russian]
- Towards** urgent measures for increasing of national park network. Decree of the President of Ukraine // Uriadoviy Kur'er, 2008. – 160. – P. 5. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S.** Tracking method for survey and analysis of structure of predatory mammals' populations (Family Mustelidae) // Bulletin of Lviv University. Biological Series. – 2002. – Issue 30. – P. 35–41. [in Ukrainian]

- Ruzhilenko N.S.** Tracking method for survey and analysis of structure of predatory mammals' populations (Family Canidae) // Bulletin of Lviv University. Biological Series. – 2003a. – Issue 32. – P. 132-138. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S.** Modified method of mammals counts // Conservation of landscape, cenotical, and specie diversity in Dnieper basin. Collection of Scientific Papers. To 75th Anniversary of nature reserve “Mikhaylivska tselina”. – A.S. Makarenko Sumy Pedagogical State University. – 2003b. – P. 153–155. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S.** Use of habitats by predatory mammals in Middle Dnieper region // Current problems of biology, ecology, and chemistry. 20th Anniversary of Biological Faculty of Zaporozhye National University. Proc. Int. Conf. 29 March – 1 April, 2007. – Zaporizhya, 2007a. – Part 1. – P. 196-198. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S.** Survey experiences of squirrel (*Sciurus vulgaris* L.) by tracking methods // Forestry and Hunting sector: modern state and development. – Zhitomir, 2007b. – Vol. I. – P. 106–109. [in Russian]
- Ruzhilenko N.S.** Trends in species diversity, spatial distribution, and abundance of predatory mammals of Middle Dnieper region in XX-XXI // Environment – XXI. Proc. IV Int. Sc. Conf. 90th Anniversary of Academy of Sciences of Ukraine. – Dnepropetrovsk, 2008a. – P. 108–109. [in Russian]
- Ruzhilenko N.S.** Spatial distribution and abundance of common weasel *Mustela erminea* L. in Middle Dnieper region // Surveys of Ukrainian Red Data Book animals. - K., 2008b. – P. 300–303. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S., Konstantinov S.A.** Predatory mammals of regional Landscape Park “Kremenchugskie plavni” // Conservation and restoration of biodiversity in nature reserves. Proc. Int. Sc. Conf. devoted to 10th Anniversary of Rivnenskiy nature reserve. – Rivne, 2009. – P. 547–551, 554–555. [in Ukrainian]
- Ruzhilenko N.S.** Current status of predatory mammal populations in Middle Dnieper region. – Synopsis of thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Candidate of Biological Science. – Kiev, 2010. – 26 p. [in Ukrainian]